

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗЯХ

УДК 359.15.03 Проф. В.В. Прохорова, д-р екон. наук; здобувач Г.М. Черення –
Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ АНАЛІТИКО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ПІДХОДУ

Удосконалено концептуальні основи управління ризиками машинобудівних підприємств з урахуванням аналітико-інструментального підходу. Визначено, що більш комплексним та раціональним є аналітико-інструментальний підхід до управління ризиками машинобудівних підприємств. Підхід дає змогу за допомогою вхідних параметрів, елементів, що впливають на об'єкт управління, а також за допомогою виконуючих систем управління підприємствами забезпечити максимальну ефективність діяльності підприємств. Перевагою використання внутрішніх елементів підходу щодо нейтралізації ризиків є високий ступінь альтернативності ухвалених управлінських рішень, незалежних, як правило, від інших суб'єктів господарювання. Зроблено висновок, що удосконалені концептуальні основи нерозривно пов'язані з практичним результатом і його втіленням у діяльності підприємств. За допомогою визначених концептуальних основ можна обробляти великий обсяг інформації, будувати управлінські рішення та зменшити ймовірність отримання негативного ефекту. Змодельований процес управління ризиками підприємств має дозволити більш структуровано, послідовно і системно виконувати всі функції, покладені на власників підприємств.

Ключові слова: концептуальні основи, аналітико-інструментальний підхід, ризик, стан, діяльність, управлінське рішення.

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою частиною господарської діяльності будь-якого машинобудівного підприємства є ризик, реалізація якого внаслідок здійснення підприємницької діяльності може зумовити виникнення збитків чи неотримання доходів, порівняно з прогнозним рівнем, та перешкоджає реалізації фінансово-економічних інтересів. Це потребує розроблення та впровадження в практику підприємницької діяльності концептуальних основ управління ризиками для забезпечення стратегічного розвитку підприємств. Проте значна кількість наукових досліджень цієї спрямованості не має комплексного характеру. Більшість дослідників проблем управління ризиком не акцентують уваги на аналітичному інструментарії управління ризиками та структури заходів, спрямованих на попередження негативних дій. Саме тому проблема формування концептуальних основ управління ризиками на підприємствах досі надзвичайно актуальна та потребує подальшого опрацювання

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців порушують питання щодо проблем формування основ управління ризиками на підприємстві, зокрема: І.А. Бланк [1], Н.В. Бугас [2], М.І. Діба [3], М.В. Ніколайчук [4], Н.В. Мисак [5], А.В. Некрасова [6], Г.Ю. Кім [7], І.М. Приймак [8] та ін. Аналіз публікацій зі зазначеної проблеми виявляє її недостатнє практичне обґрунтування на рівні підприємств.

Постановка завдання. Метою роботи є удосконалення концептуальних основ управління ризиками машинобудівних підприємств з урахуванням аналітико-інструментального підходу.

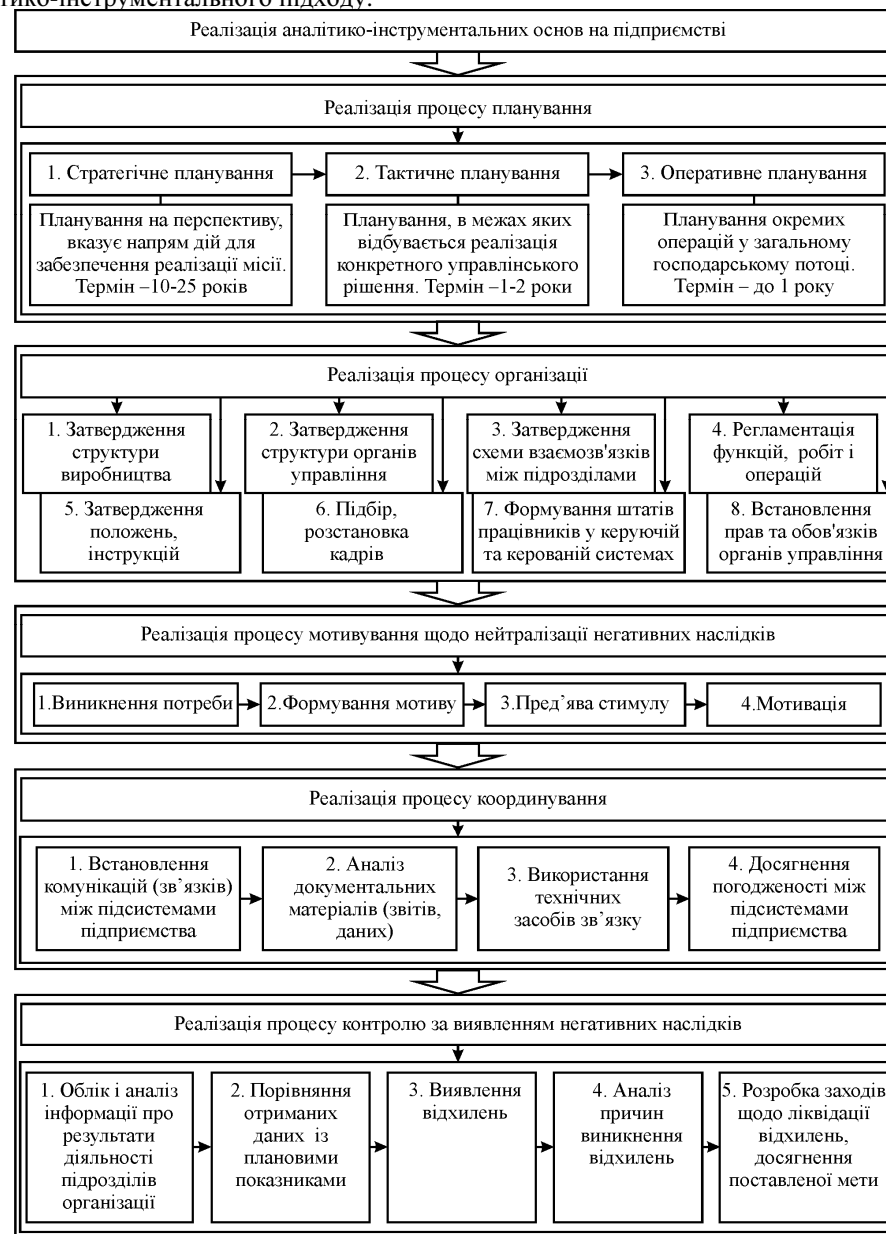

Рис. 1. Аналітико-інструментальний підхід щодо нейтралізації негативних наслідків на підприємствах

Виклад основного матеріалу. У практиці фінансового менеджменту та ризик-менеджменту існує багато різноманітних підходів, на основі яких відбувається формалізація та структуризація концептуальних основ управління ризиками. Але більш комплексним та раціональним є аналітико-інструментальний підхід до управління ризиками машинобудівних підприємств (рис. 1). Підхід дає змогу за допомогою вхідних параметрів, елементів, що впливають на об'єкт управління, а також за допомогою виконуючих систем управління підприємствами забезпечити максимальну ефективність діяльності підприємств. Перевагою використання внутрішніх елементів підходу щодо нейтралізації ризиків є високий ступінь альтернативності ухвалених управлінських рішень, незалежних, як правило, від інших суб'єктів господарювання. Вони враховують конкретні умови здійснення діяльності машинобудівних підприємств та їх фінансових можливостей, дають змогу врахувати вплив внутрішніх чинників на рівень ризиків у процесі нейтралізації їх негативних наслідків.

Наведений підхід дасть змогу вчасно ідентифікувати та, за допомогою, усувати або пом'якшувати ризики. При цьому вважається доцільним у складі портфеля ризиків виділити ризики, які залежать від самого підприємства (внутрішні), та зовнішні ризики, які визначаються макроекономічною ситуацією. Управління аналітико-інструментальним процесом виявлення та нейтралізації ризиків здійснюється в рамках концептуальних основ, які можуть включати специфічні заходи, спрямовані на нейтралізацію самої причини виникнення ризикової ситуації (рис. 2).

Таким чином, на першому рівні концептуальних основ базовими етапами управління ризиками є: виявлення ризиків підприємства згідно з особливостями виду діяльності та поставленої мети на підприємстві. Тому для формування ефективної концептуальної системи управління ризиками їх необхідно попередньо ідентифікувати. Ідентифікація фінансових ризиків полягає у виявленні всіх видів можливих ризиків, пов'язаних із кожною конкретною операцією. При цьому важливо у складі портфеля ризиків виділити ризики, які залежать від самого підприємства, і зовнішні ризики, які визначаються макроекономічною ситуацією.

Наступним, і найбільш важливим, етапом у процесі управління ризиками є їх об'єктивна та якісна кількісна оцінка. Для оцінювання рівня фінансових ризиків у теорії та практиці фінансового менеджменту, залежно від наявності інформації та методів її опрацювання, для кількісної оцінки величини ризиків використовують низку підходів, які можна об'єднати в такі групи: статистичні підходи, побудова "дерева рішень", розрахунково-аналітичні [1-3]. У цьому випадку використано аналітико-інструментальний підхід. Теоретичною основою і практичним інструментарієм аналізу та кількісної оцінки ризиків машинобудівних підприємств обрано аналітико-інструментальний підхід, необхідною умовою якого є наявність достатнього обсягу даних.

Третій етап – передбачає розроблення механізму нейтралізації виявлених на підприємствах ризиків, щоб мінімізувати спричинені негативні наслідки й передбачає безпосередньо впровадження самого механізму нейтралізації ризиків підприємства, посиляючись на особливості його операційної діяльності та на фінансову політику машинобудівних підприємств. Оскільки підприємство прак-

тично не може впливати на зовнішні ризики, то основну увагу необхідно приділяти внутрішнім механізмам нейтралізації ризиків, до яких належать [4-7]:

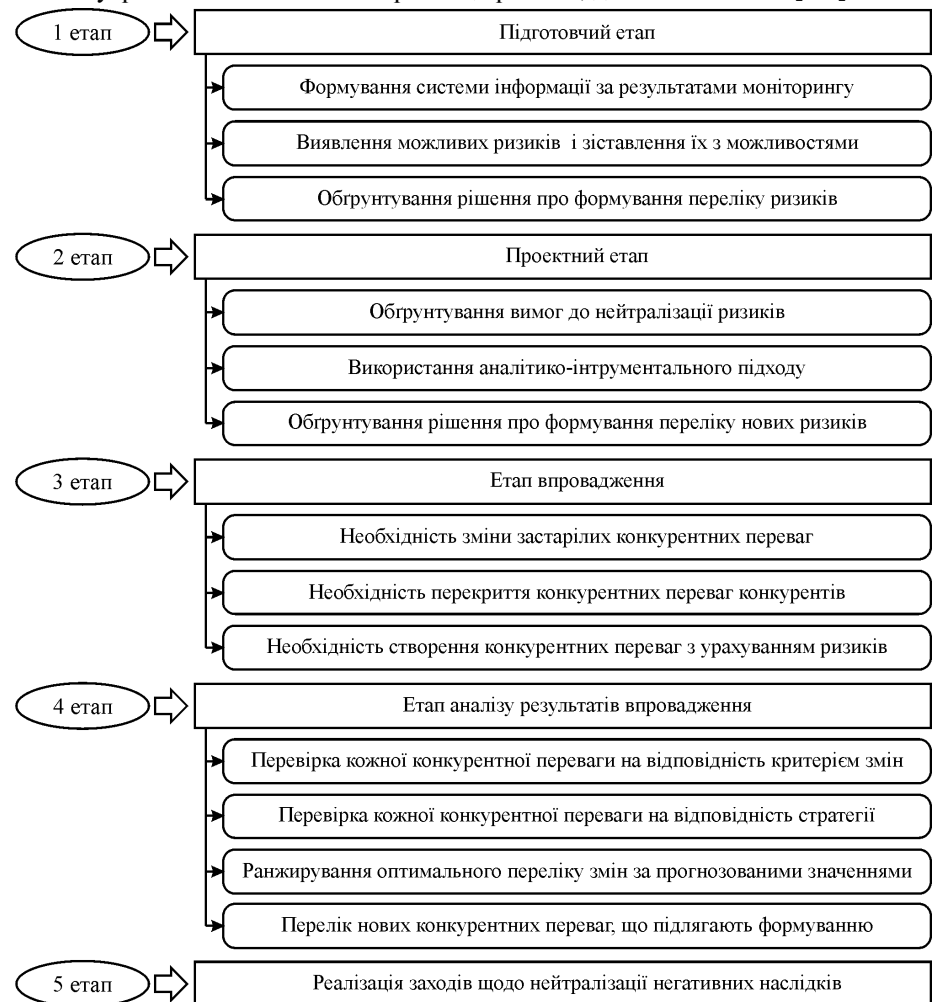

Рис. 2. Концептуальні основи управління ризиками машинобудівних підприємств з урахуванням аналітико-інструментального підходу

- 1) диверсифікація, що є процесом розподілу інвестованих коштів між різними об'єктами вкладення капіталу, безпосередньо не пов'язаними між собою.
- 2) лімітування – це встановлення ліміту, тобто граничних сум витрат, продажу, кредиту тощо. Лімітування застосовують для зниження ризику в кредитній та інвестиційній діяльності підприємства;
- 3) самострахування є децентралізованою формою створення натуральних і грошових страхових фондів безпосередньо на підприємствах, особливо тих, чия діяльність піддається ризику;

4) хеджування дає змогу зменшити ризик за допомогою укладення відповідної угоди. Найчастіше хеджування застосовують як засіб страхування вартості товарів або прибутку, а також валютних ризиків підприємства.

Хеджування є системою економічних відносин учасників фінансового ринку, що пов'язані зі зниженням кредитних і цінних ризиків, яке виникає внаслідок одночасності та протилежного спрямування торгових угод на ринку і терміновому ринку реального товару [6-9].

Наступний етап – оцінювання ефективності управління ризиками підприємств. На цьому етапі здійснюється перевірка ризикових операцій діяльності підприємств, тобто підтверджується або спростовується інформація стосовно недоліків і проблем управління такою діяльністю. Останній етап охоплює формування звіту про впровадження заходів щодо нейтралізації негативних наслідків ризиків.

Таким чином, через незадовільний фінансовий стан значної кількості машинобудівних підприємств на сьогодні актуальними є проблеми розроблення концептуальних основ, спрямованих на нейтралізацію найнебезпечніших проявів ризику, що призводять до кризового стану.

Висновок. Щоб вижити у конкурентному ринковому середовищі, машинобудівним підприємствам необхідно приймати нетрадиційні та сміливі рішення. За таких умов підприємства мають своєчасно ідентифікувати і правильно оцінювати рівень ризику, ефективно управляти ним з метою обмеження його негативного впливу та мінімізації обсягів фінансових втрат.

Удосконалені концептуальні основи нерозривно пов'язані з практичним результатом і його втіленням у діяльності підприємств. За допомогою визначених концептуальних основ можна обробляти значний обсяг інформації, будувати управлінські рішення та зменшити ймовірність отримання негативного ефекту. Саме тому будь-яке машинобудівне підприємство зможе тримати під контролем та проводити моніторинг процесу управління ризиками. Змодельований процес управління ризиками підприємств має дозволити більш структуровано, послідовно і системно виконувати всі функції, покладені на власників підприємств. Треба зазначити, що представлені основи управління ризиками, що супроводжують фінансово-господарську діяльність підприємств, спрямовані на мінімізацію негативних наслідків впливу навколишнього середовища. Втілення запропонованого аналітико-інструментального підходу на підприємстві дасть змогу значно підвищити здатність зазначеної системи управління адаптуватися до мінливої ринкової середовища, підвищить конкурентоспроможність та забезпечить стабільність фінансово-господарської системи підприємства у перспективі.

Література

1. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент : учеб. курс / І.А. Бланк. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – К. : Изд-во "Эльга"; "Ника-Центр", 2005. – 653 с.
2. Бугас Н.В. Фінансова стійкість підприємств як передумова їх ефективного функціонування і розвитку / Н.В. Бугас // Економіка і держава : наук.-практ. журнал. – 2005. – № 6. – С. 27-31.
3. Діба М.І. Сутність та види фінансових ризиків у системі ризик – менеджменту підприємства / М.І. Діба // Економіка і держава : наук.-практ. журнал. – 2007. – № 8. – С. 56-64.
4. Ніколайчук М.В. Оптимізація процесу оцінки ризиків сучасного підприємства / М.В. Ніколайчук // Фінанси України : журнал. – 2007. – № 3. – С. 132-137.

5. Мисак Н.В. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства / Н.В. Мисак // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2005. – № 15. – С. 168-171.

6. Некрасова А.В. Управління фінансовими ризиками в Україні в сучасних умовах / А.В. Некрасова // Фінанси України : журнал. – 2006. – № 7. – С. 89-93.

7. Кім Г.Ю. Фінансові ризики в системі фінансово-економічної безпеки / Г.Ю. Кім // Фінанси України : журнал. – 2008. – № 5. – С. 101-106.

8. Приймак І.М. Управління ризиком втрати фінансової стійкості підприємства в умовах невизначеності зовнішнього середовища / І.М. Приймак // Формування ринкової економіки України. – 2009. – № 19. – С. 413-419.

9. Підлісна О.А. Оцінка ризиків: проблема вибору методик / О.А. Підлісна, Ю.В. Тюленева // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – 2005. – Вип. 209, т. 4. – С. 967-974.

Прохорова В.В., Черення Г.М. Концептуальные основы управления рисками машиностроительных предприятий с учетом аналитико-инструментального подхода

Усовершенствованы концептуальные основы управления рисками машиностроительных предприятий с учетом аналитико-инструментального подхода. Определено, что более комплексным и рациональным является аналитико-инструментальный подход к управлению рисками машиностроительных предприятий. Подход позволяет с помощью входных параметров, элементов, которые влияют на объект управления, а также с помощью исполняющих систем управления предприятиями обеспечить максимальную эффективность деятельности предприятий. Преимуществом использования внутренних элементов подхода к нейтрализации рисков является высокая степень альтернативности принимаемых управленческих решений, независимых, как правило, от других субъектов хозяйствования. Сделан вывод, что усовершенствованные концептуальные основы неразрывно связаны с практическим результатом и его воплощением в деятельности предприятий. С помощью определенных концептуальных основ можно обрабатывать большой объем информации, строить управленческие решения и уменьшить вероятность получения отрицательного эффекта. Смоделированный процесс управления рисками предприятий должен позволить более структурировано, последовательно и системно выполнять все функции, возложенные на собственников предприятий.

Ключевые слова: концептуальные основы, аналитико-инструментальный подход, риск, состояние, деятельность, управленческое решение.

Prokhorova V.V., Cherepnia G.M. Some Conceptual Foundations of Risk Management at Engineering Enterprises Based on Analytical-instrumental Approach

The conceptual framework of risk management at engineering enterprises based on analytical and instrumental approach is improved. An analytical and instrumental approach to risk management at engineering enterprises is determined to be comprehensive and rational one. The approach allows ensuring maximum efficiency of enterprises using input parameters, elements matched affecting facility management, as well as through performing enterprise management systems. The advantage of using internal elements of the approach to neutralize the risk is highly approved alternative management decisions, independent, usually by other entities. It was concluded that improved conceptual framework is inextricably linked with practical results and its implementation at the enterprise. With the conceptual foundations we can process a large amount of information, build management decisions and reduce the possibility of adverse effects. Simulated enterprise risk management process should allow more structured, consistently and systematically performing all the functions assigned to business owners.

Keywords: conceptual framework, analytical-instrumental approach, risk status, activities, managerial decision.